

Antonín Doležal

3., DOPLNĚNÉ A UPRAVENÉ VYDÁNÍ

Leonardo da Vinci: Anatomická kresba koitu

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Prof. MUDr. Antonín Doležal, DrSc.

ZAKÁZANÁ SLOVA

3., doplněné a upravené vydání

Předmluvy:

PhDr. Vladimír Miltner, CSc.

Prof. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.

Doslov:

MUDr. Radim Uzel, CSc.

© Grada Publishing, a.s., 2017

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2017

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 6711. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Olga Štajnrtová

Sazba a zlom Jakub David

Obrázky z archivu autora

Počet stran 320

3. vydání, Praha 2017

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha ani její část nesmějí být žádným způsobem reprodukovány, ukládány či rozšiřovány bez písemného souhlasu nakladatelství.

ISBN 978-80-271-9966-2 (ePub)

ISBN 978-80-271-9965-5 (pdf)

ISBN 978-80-271-0497-0 (print)

Obsah

Ceterum autemputo, quamobrem PRAEPUTIO	VII
„Zakázaná slova“ Antonína Doležala	XI
Úvod (druhé vydání)	XIII
Předmluva ke třetímu vydání.....	XV
Rhodon – ruměnc vyvolávající procházka rozkošnou zahradou srovnávací fyziologické filologie.....	1
Nežádoucí slova	5
Nadávky, znevažování našich blízkých	8
Těhotenství	16
Porod – partus – tokos	25
Upasutika, omphalo-tomos, obstetrix, sage-femme, Hebamme, midwife, akušerka, porodní asistentka	39
O pannách.....	45
O kurvách	59
Žena, muž, děti	70
O parchantech	76
Nádobí mužské – varlata	78
Penis.....	84
Obřízka – kastrace.....	92
Vole	95
Kleštěnci	98
Orgány ženské	101
Vulva – clitoris	107
Ženský klín	111
Gam, gen, gyn, gon.....	116
Potomci – proles	118
Kula a potomci.....	122
Vagina a části přilehlé	125
Libido a jeho realizace.....	131
Masturbace	138

Koitus.....	142
Ze slušného slova stalo se neslušné.....	152
O záłudnosti studu a distribuci krevní	158
Vaginismus – O „svazácích“	162
Smilstvo dřive a nyní.....	165
Sadomaso.....	175
Homosexualita.....	177
Prsa ženská	180
Skatologie	188
Močení	232
Láska	236
Choroby venerické.....	243
Cenzoři a padělatelé české kultury	247
Slova nemytá a nečesaná v krásné literatuře.....	252
O čem se zpivalo ve škole za první republiky.....	256
Pravda vítězí, ale není to s ní jednoduché.....	258
Ještě mi dej mi pusu!	265
Japonci očima Japonky – bohemistky.....	267
Smrt	271
Zduhovnělá slova	280
Vulgáta – zakončení procházky.....	284
Slova vyvolávající ruměnc	299

Ceterum autemputo, quamobrem PRAEPUTIO

Na počátku bylo prý SLOVO. Ale hrome, cožpak se nedá zjistit a vědecky doložit, které?

Jestli opravdu SLOVO, pak nepochybně slovanské. (Jiní národové totiž nemají slov, domlouvají se pomocí jakýchsi keywordů a bonmotů.) Ale co dál? Jsme vydáni všanc dohadům. Co vlastně, ve vší úctě, dělaly ty generace vědců před námi? Řekněme to naplno: Nechali všechna ta nezapsaná slova prostě padnout v nenávratné zapomnění, jsouce tumpachově ohromení písmem, jež vskutku je bídou berličkou pro slaboduché davy, které si nic podstatného nepamatují. My však si pamatujeme. Sice nikoli až do toho Adama a jeho Žebry, ale aspoň tak daleko do šerého dávnověku, kdy k nám bratři věrozvěsti přišli hlásat Slovo. A to slovo znělo: „Hospodi, pomiluj!“ Slovo zvučné, řízné, vyzývavé. Perlivý to prazdroj pravého vědění. Krleš vítězně vlající nad hlavami čackých pokolení po celá staletí bez ohledu na společenské převraty.

A jako není ojedinělých atomů ani světa, nýbrž všechny ve své nečestnosti jsou poutány vesmírným množstvím vzájemných vztahů nejrůznější kvality i kvantity, jsouce jejich průsečíky, tak ani žádné slovo nestojí jako hruška v širém poli.

Omnis scientia a Deo est, musíme přece někde začít. Dnes je pradávny Djaus, Zeus, pravoslavný Bor'Ě, bog s tvrdým znakem. Ale co to slovo vlastně znamená? Bytost, která udílí. A co udílí? Každému jeho zasloužený díl, zboží všeho druhu, i nehmotné, jako jsou štěstí i mizérie, podle zásluhy. Kdo má zboží, bývá zaň vděčen, hamižník je tedy zbožný, chudák je bezbožný. Praslovanské slovo bog je vlastní sourozenec staroindického bhaga, jež má mnoho významů, z nichž nejčastější jsou Slunce, Měsíc, Siva, štěstí, prospěch, úděl, zboží, sláva, krása, láska, jakož i – bez promínutí – pudendum muliebre, to ženské zboží. Jazykověda, potažmo etymologie, je babylón i eldorádo. Pruderie je tu zhola nemístná. Lingvista nezná „sprostých“ slov. Začasto jsou to nedocenené historické doklady všeobecně kulturního vývoje našich předků.

„Ale hovno!“ mávnete rukou. Nemávejte tak lehkomyšlně. Proč, prosím, hovno? Bývalo mnohem důležitější, neboť to bylo hovězí hovno, z něhož se přidáním nasekané slámy tvořily placky, jež usušeny staly se výborným výhřevným topivem v krajích s nedostatkem dřeva. Ještě dnes se

těmito placatými briketami ročně ušetří jen v Indii na pětaticet milionů tun černého uhlí. A vy řeknete hovno. Slovo prastaré, praindoevropského základu guau – kráva. „Hovno k ničemu“ bylo vždy jen lejno, totiž to, co je k vylití. Takových archaických přičestí se však už moc nedochovalo, vzpomínám si jen na to, co je k pití, co je pivé, a to je pivo, no a co je k svlečení, je svlečna, posléze slečna. To, co bylo k vylití, totiž lejno, to se lilo, proudilo a příslušné staroindické sloveso téhož významu zní sarati, kontrflek našeho sráti. Když k tomu kořeni Indové přidají předponu sam-, což je naše sou-, vytvoří slovo samsára, věčný koloběh existence světa i jedince. V češtině pro tento pojem nemáme jednoslovný výraz, ale mohli bychom si ho hravě a etymologicky správně vytvořit: souser. Jazykově je to totéž jako sam-sad – soused, jakož i madhvat – medvěd. Ale to sem už ani tak nepatří.

Shledávám zvláštní uspokojení v tom, že i leknínovní krasoduchové nic netušíce užívají běžně mnoho slov, jež by nevypustili přes pysk, kdyby jen tušili, že jsou to přesné průsečíky v jemném předivu vztahů ke slovům takzvané „sprostým“. Jako by jim to bylo šumafú či šumafuk, což je francouzská fráze je mèn fous, doslovně já to jebu.

VeźmĚte si třeba obušek zvaný pendrek, německy Brendreck – medvědí lejno. Nebo kuneiformní písmo – klínopis, z latinského cuneus, cunnus – klín, ve středověké latině pak ženského rodu cunna a ve výslovnosti žáků darebáků zákonitou disimilací nn v nd... No, no, tak nestyďte se, vždyť je to latinsky. Urazit, ponížit a roztrpčit lze i slovem ušlechtilým, o to je to bolestnější! Přeložte si větu: Mater mea sus est mala. Zhrozíte se. Ale stačí doplnit patřičná interpunkční znaménka: Mater, mea, sus est mala, a hle: Máti, pospěš, prase žere jablka.

Latinské adjektivum fessus – znavený, ochablý, prý dalo s předponou pro- aktivní titul profesor znavený vědou a věkem. Avšak nikoli! Stará latina tohle slovo neznala, vzniklo až ve středověku, jsouc odvozeno do feminina fessa, jež žije ve francouzském fessa – hýždě, fessée – výprask, fesseur – mrskáč atd. A pan professeur, přední mrskáč, zmrskav žáky darebáky, kteří svévolně disimilovali spisovně nn v necudně nd, přes jejich anarchistické hýždě ochabl a byl fessus. Kruh se uzavírá.

Jen se nedělejte! Přichystal jsem si na vás exaktní test, který vás odhalí v celé nahotě. Zeptám se vás jakoby mimochodem, kolik znáte v češtině slov končících slabikou -del. A, načapal jsem vás na švestkách. Nikoho z vás ani nenapadlo žádné z ostatních třinácti (v abecedním pořádku): bordel, hnědel (limonit), hřidel, chundel, jadel (druh slaného sýra v copán-

ku), koudel, ladel (Croton tiglium, ladel počistivý z čeledi pryšcovitých),
mandel, model, pedel, rondel, sardel, šindel, že?

Ó, vy roztomilí pokrytci!

PhDr. Vladimír Miltner, CSc.

Orientální ústav Akademie věd ČR, oddělení Jižní Asie

„Zakázaná slova“ Antonína Doležala

Text z pera emeritního profesora ženského lékařství na 1. lékařské fakultě Karlovy univerzity Antonína Doležala je druhým a přepracovaným vydáním jeho pionýrského spisku *Pikantní jazykověda*. Autor je vpravdě renesanční osobností mezi našimi publikujícími lékaři. Je osobností, která se nikdy nenechala uzavřít do rutinního rámce své profese. U člověka Doležalových parametrů lze právem očekávat nadprůměrný rozhled. Ten také autorův text dokonale dokumentuje.

Knížka se zabývá domněle i skutečně nemravnými či obscénními výrazy, ale zdaleka nejen jimi. Ta slůvka, která „platí“ v češtině, jsou porovnávána s řečtinou, latinou a s jinými světovými jazyky. Autor upozorňuje, že existují slova, která „odrážejí lidskou hanebnost nejhrubšího zrna“ (jako vrah, podvodník, otrokář), která však neřadíme k těm obscénním a nepřijatelným. Na druhé straně k slovům popisujícím některé zcela přirozené anatomické kategorie a zcela přirozené fyziologické funkce zaujímá veřejnost postoj až nepochopitelně pruderní.

Doležalovi je zřejmě pouhý jazykozpyt poněkud těsný. Knížka proto, kromě originálních postřehů a gagů, obsahuje celou řadu pasáží etnografických, filozofických a výchovných. Můžeme zde uvést jen několik málo příkladů. „Jungmann ve své učebnici pro panenskou blánu má termín mázdříčka, panenská blanice – odtud blaničtí rytíři.“ Doležal připomíná staré české letopisy, které například uvádějí, že u ženy s nevytvořenou pochvou vytvořil její souložník v těle přece jen jakousi štěrbinu, „která se při druhém pokusu změnila v trhlinu... a byla na světě umělá pochva.“ Originálně přemýšlí Doležal také o příměrech, které různé jazyky používají třeba pro erigovaný penis: V českých zemích nebyvaly honosné sloupy běžným stavebním prvkem, a snad proto v češtině nenalezneme jinde obvyklé průměry penisu ke sloupům a obeliskům. Zato je čeština bohatá na příklady typu „má ho jako sochor, klacek, topor, poleno.“ Dřevo tak v našem jazyce nahradilo v latině obvyklý kámen.

Ženský klín pojmenovává latina *cunnus*, španělština zná termín *cuna* pro kolébku i pro rakev, zatímco *cunda* je srandista, avšak *coño* jest česky řečeno kunda. Toto slovo označuje autor za prastaré. Práví, že „název je to neutrální, geometricky přesný, vědecký.“

Složité a pestrá je paleta názvů pro pochvu, vagínu. Dětský genitál ruské maminky u dívek označují pisinka, pičuga, pičuška, česky piča, piča, pička. Etymologicky zřejmě z latinského *pictura* ve významu vyšívat či vypichovat.

O pohlavním styku autor praví: „Styk v sanskrtu nazýval se sangama. Gama je chod, takže souchod.“ A také: „Slovník česko-německý z minulého století zná mrd jako rychlý pohyb i jako soulož. Fick... mrdati dle slovníku lze hlavou, ocasem i očima. Šoustání lze latinsky přeložit *attritus*, otírání, tření, německy reiben. Ve slovanských jazycích má pevné místo slovo známé v sanskrtu nejméně 3000 let, je to jabhati.“ Avšak jak autor praví, slovo jebat dnes v češtině skomírá.

„Řecké kakke je zvuk pádu stolice, lejna. Ve staročeštině objevuje se termín ,lokakati'. Ve Španělsku pro děti užívá se caca, pro dospělé pak cagar. Podobný výraz je kadit, vykadit se.“ Komenský prý kdesi praví, že „myš myssimi hovnamí se prozrazugic.“ „Hovno má plno slovanských příbuzných ... původně to bylo spíše guvno ... hovno bylo již našimi předky užíváno i mimo oblast gastroenterologickou pro vyjádření relací interpersonálních a společenských. Bez znalosti toho slova nelze dnes dělat v hospodách politologické prognózy. Sloveso sráti má spojení se staroindickým sarati, teče.“

Jak autor správně uvádí, „i největší učenci jedli, defekovali, močili, plodili děti, miliskovali se.“ Ve vývoji společnosti lze sledovat marné snahy moralistů, aby sprostá slova zmizela ze slovníků. Avšak slova nezmizela z tradované skutečné řeči. Lidský svět pro své stále se zhoršující mravy potřebuje nadávky. V této oblasti jsou slova vulgární nenahraditelná. Nadávka je totiž namnoze jen hlasitě vyjádřená pravda. „Oplzlík je pevně již předem rozhodnut hledat lascivní význam tam, kde vůbec není.“

Antonín Doležal napsal zajímavý text. Své půvabné zaujetí evoluční jazykovědou si ponechal a doplnil je četnými filozofickými glosami. Jak praví přílehavě závěrem, nebylo jeho úmyslem zvyšovat frekvenci oplzlých termínů v živém jazyce. Moudře, vtipně a neotře se zamyslel nad jejich vznikem a historickým vývojem. Říká, že „renezance kdysi zakázaných slov je očištná. Není to šuškáni prasečinek oplzlíků, je to mluva poučených volnomyšlenkářů.“ Autor je nejen porodník, polyhistor a polyglot, ale také dialektik a jistě i volnomyšlenkář. Knížka proto velmi stojí za přečtení.

doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.

Úvod (druhé vydání)

Prvé vydání knihy bylo rozprodáno, a jelikož o tuto problematiku je zájem, rozhodl jsem se pro nové, rozšířené a doplněné vydání. Vycházím ze srovnávací fyziologické filologie, akcentující vývojová – historická hlediska. Podle požadavků čtenářů jsem provedl některé úpravy a doplnění týkající se např. terminologie, dokumentace, transkripce, řecké mytologie, odstranil jsem některé chyby, poopravil jsem v některých případech etymologii, některé stati jsem více propracoval. Vzhledem k dominanci angličtiny jsem poněkud rozšířil příklady z této cílové jazykové oblasti. Přihlédl jsem k připomínkám studentů medicíny, kteří neprošli latinou a kterým publikace může usnadnit pochopení fenomenologické stránky původní starověké i současné lékařské terminologie. Lékařský slang jsem zpracoval v jiné publikaci.

Soustřeďuji se na běžné indoevropské jazyky, kde akcentuji jejich podobnost. U sanskrtu, řečtiny, ruštiny, hebrejštiny, arabštiny jsem ustoupil od specifického písma a užívám transkripci. U řeckých slov jsou tak odlišena starověká slova původní od slov vytvořených zejména v lékařské terminologii v době pozdější. K delším citacím v cizí řeči připojuji povětšinou doslovné otrocké překlady.

Není účelem této knížky suplovat slovníky vulgarismů, slangů a nářečí, které mají zcela jiné poslání. Tuto roli sehrála v českých zemích vynikající, leč málo známá publikace z první poloviny minulého století *Kryptadia*, kterou sepsal *Karel Jaroslav Obrátil*.

Čtenář hledající lascivity bude zklamán. Jak vyplývá z povahy věcí, některé přírodní děje se příjemně prožívají, ale jejich popis a vysvětlování patří při lékařských zkouškách mezi nejobtížnější, nejobávanější a stejně je tomu tak ve filologii.

V průběhu života autora se výrazně změnila hmotná kultura, neustále přibývají nová slova, nastupuje neskutečné množství zkratk, slova stará dostávají nové významy, mizí slova ještě nedávno běžná. Kolik lidí dnes ví, a za dvacet let bude vědět, co bylo povříslu, roubík, žentour, podplameňák, jednohrstovka, vršovanda, kolovadla, nátepníčky, šlajfky, oukrop...? Lékaři budou pátrat, co byla rekordka, bistury, kliseometr, kardiobalistografie, kefalotryb. Slova, o kterých píšeme, jsou trvalá, provázejí lidský rod po tisíciletí. Každý je zná, každý si myslí, že jim rozumí, vyskytují se v každé evropské řeči v jemných odstínech a mutacích. Duchojemným zní

hrubě, urážejí slušnost, mravnost, kazí mládež, slova jsou proskribovaná, ostrakizovaná, odsunutá na samý okraj společnosti, a přesto tato slova existují a dále se udržují. Jsou potřebná pro každodennost i události mimořádné, mimo informaci nesou zpravidla i emoční doprovod. Při slovní komunikaci téměř každý provádí cenzuru. O některých věcech intimních se mlčí. Čistému vše čisté, pokud je někdo úlisný moralista, bude cenzurovat, jak si ukážeme, i Písmo svaté. Slova nemytá a nečesaná povětšinou nelžou, ale nemají ani patent na pravdu. Pokud tato slova opustí oblast, ve které vznikla a začnou se vyskytovat jako obraty básnické, metafory a podobenství, pak narušují tok informací a přestávají rozumové důvody pro jejich používání. Od posledního vydání mám dojem, že frekvence těchto kdysi kaceřovaných slov v mediálních prostředcích iracionálně stoupla.

Materiály a názory, pokud nejsou vlastní, jsme přejímali z prací Simona Lomnického, Josefa Jungmanna, Karla Jaroslava Obrátla, Václava Machka, Ludwiga Augusta Krause a pramenů literárních, které uvádíme v textu. Rekonstrukce minulého je stejně neschůdná jako prognóza – predikce budoucího vývoje jazyka. Je to podobné práci paleontologů, archeologů, historiků a kriminalistů. Většinu minulých dokladů pohltí realizace druhé věty termodynamické a nezbyvá *ex ungue leonem* ze zachovaného drápu poznat, že tu byl kdysi lev. Při hledání pravdy má tu své místo i fantazie, autor se někdy snaží *ridendo dicere verum* – sdělit pravdu žertem. Některé výrazy se opakují, pokud se tak stane, čtenáři se neomlouvám, je to dáno rozsáhlostí zkoumané látky, navíc soudím, že některá slova jsou tak zajímavá, že si o nich člověk rád počte znovu.

Děkuji za spolupráci svým přátelům, kteří mi pomáhali kritickými radami. Doc. MUDr. Rudolf Linc provedl korekturu a účastnil se s MUDr. Miroslavem Lomíčkem výběru obrázků z archivu autora. Karel Köcher, Ph.D., revidoval a aktualizoval texty anglické, PhDr. Marie Fenclová texty francouzské, Ing. Lenka Halounová texty holandské, manželka Jana Doležalová kontrolovala termíny starořecké a latinské, karikatury vytvořil JUDr. Karel Helmich. Velmi oceňuji podněty MUDr. Tání Lomíčkové. Ke zdaru knihy přispěla po technické stránce Blažena Posekaná.

Bylo mi vytykáno, že tato práce je poznamenána profesionální deformací, způsobenou půlstoletím trvajícím povoláním porodnickým. Je tomu tak! *Navita de ventis, de tauris narrat arator, enumerat miles vulnera, pastor oves.* (Lodník vypravuje o větrech, orač o býcích, voják počítá rány, pastýř své ovce.)

autor

Předmluva ke třetímu vydání

Lector amice, objektivní realita v které žijeme, nereaguje jako biliárové koule, biosociální systémy jsou megaelementární, dynamicko-viskózní, odtlumené, průtokové, antientropické, otevřené přísunu energie. Jsou částečně i sebeopravné. Kvalita těchto systémů je veličina zachycující jejich reaktivitu až odolnost při vzájemné jejich interakci od dotyku až po impakty. Nevyčerpá se jen jedním ukazatelem, takže i slovní odrazy nepostihují nikdy celou entitu, ale jen její části, což je i podkladem pro existenci synonym.

Od vydání *(Ne)pikantní jazykovědy* v roce 1996 uplynulo 19 let. Pávta řeí – panta rhei, jak stanovil *Hérakleitos* (535–475 př. n. l.), vše je v neustálém pohybu, vzniká nové a zániká staré, tyto změny se vyjevují jako jedny z prvých na jazyku. Jazyk musí nějak označit prvky systému, vazby mezi nimi i interakce systémů. Potřeba komunikace nemůže za to, co se jí z objektivní reality připele právě do cesty.

Po prvním vydání jsem dostával souhlasné, ale i rozhořčené dopisy mravokárců, kterých po roku 2004 výrazně ubylo. Kniha se mezitím stala ozdobou školních, veřejných i soukromých knihoven, namnoze je i povinnou předmaturitní četbou zařazenou mezi klasiky světové literatury. V posledních letech ji téměř nevidíme mezi čtenáři v tramvajích, co je ale závažnější, posuzování druhdy uváděných zakázaných slov se podstatně změnilo, řada byvších informací má už jen cenu historickou. Slova Napoleonova zčeštil Jaroslav Hašek (1883–1923): „*Situace na vojně se mění každým okamžikem.*“ Stejně tak se mění náš jazyk, každý den přibývá nějaké nové slovo, někdy má život jepičí, jindy přetrvává.

V průřezu společensko-ekonomické formace, za působení neviditelné ruky trhu v uplynulém období se tato publikace nemohla vyhnout fyziologickému procesu – habituaci, reakci na často přicházející obvyklost. Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831) by to dnes nazval přetavením mimořádného, neobvyklého do každodennosti, nastal proces, proti kterému v darwinistické i společenské selekci není úniku. Tak jako za čas neslyšíme šumění větru, bublání potůčku, chod kyvadlových hodin, stejně se adaptujeme na dříve zakázaná slova. Habitus je obvyklost i naší tělesné konstrukce, v porodnictví je to obvyklý vztah jednotlivých částí plodu v děloze vůči sobě navzájem. Habituace nás provází celoživotně a je tomu tak i v jazykovědě.

Někteří čtenáři se smyslem spíše pro hodnoty duchovní navštívili možná nudistické mořské pláže. Po počátečním okoukání se lidé pohybují v oněch místech bez plavek se samozřejmostí, s jakou se jinak chovají při plesu v opeře. Přebytek okolní nahoty vyvolá u účastných útlumovou habituaci, nechápou počinání textiláků, kteří, přikrčení za keři, fotografují celí vzrušení teleskopicky ony svobodné naháče.

Současně nesčetní ajťáčtí filologičtí výzkumníci exaktně v mnoha jazycích sledují frekvenci tzv. neslušných slov v nejrůznějších společenských uskupeních, přesně na procento stanoví, která slova odcházejí do zapomnutí a která nastupují jako nová. Byvší sprostá slova jsou zařazena do regálů, odpočívají v pokoji, nově se rodící derou se jak o život mezi lidmi, do sdělovacích prostředků. Kdysi zakázaná slova se v současnosti objevují v takovém nadbytku, že je pro ně hračkou zastavit tok Labe, ztratila někdejší účinnost, byvší šokující označení jsou jako omšelá přijímána znuděně bez jakýchkoliv emocí. Paradoxně větší efekt mohou mít náznaky, dvojsmysly, rádoby slušné opisy, slovní hříčky.

Bylo mně vytýkáno, že v knize dostal zbytečně velký prostor sex. Vlivem své profesionální porodnické deformace se domnívám, že nejdůležitějším pochodem na naši planetě je zachovávání lidského druhu, a tam to bez sexu nejde. Principiální existencionální hodnoty se tvoří tím nejpříjemnějším způsobem. Puritánský kazatel má o tom jiné mínění, nemám námitky, aby je u svých farníků hlásal a rozšiřoval.

Náš národ je bohorovný, každý Čech je přesvědčený, že rozumí fotbalu, politice a sexu, což je ve všech případech velká iluze. Při zkouškách z anatomie, fyziologie a gynekologie patří na Lékařských fakultách a Fakultě tělesné výchovy a sportu UK mezi nejméně zajímavé otázky biomechanika defekace, mikce, erekce a ejakulace, jindy hlučná mužská chvástavost je u zkoušených vystřídávána rozpaky a trapným tichem.

V *Novém zákonu*, v *Listu Titovi*, verši 15 stojí: „*Omnia munda mundis.*“ (Čistým je všechno čisté.) V medicíně je nutné bez studu nejenom o všem hovořit, ale také vše dostupné analyzovat. Věda likviduje jakoukoliv lascivnost. Můj nezapomenutelný učitel, mikrobiolog profesor RNDr. Jan Kořínek (1889–1952) na jedné z válečných přednášek řekl: „Vezměte si velkou lupu, pak mikroskop, a najednou zjistíte, jak si je celá živá příroda podobná.“

Mužům doporučuji, aby toho pamětlivi se podívali zvětšovacíím sklem na intimní, skrývaná místa své partnerky, běžné erotické myšlenky je okamžitě přejdou. Z historických postav to zažil jen Gulliver mezi obry a sepsal to Jonathan Swift (1667–1745). Lidský výkal je zbaven odpornosti

a ošklivosti, pokud se dostane náležitě obarven mezi podložní a krycí sklíčko a je sledován mikroskopem. Tak je tomu i ve filologii s používanými slovy. Překladatel Ovidia profesor Ivan Bureš (1886–1947) dával lascivně se projevujícím studentům za úkol naučit se příslušné Ovidiovy verše z *Ars amatoria* nazpamět, a bylo po legraci.

Můj známý u mě viděl knížku *Lidská sexuální aktivita*, kterou sepsali William H. Masters (1915–2001) a Virginia Johnson (1925–2013) roku 1966, a požádal mě, abych mu ji půjčil. Sděлил jsem mu, že pokud tuto knížku překypující experimenty dokáže přečíst, dostane basu šampaňského. Když zahalasil: „Už jako bych ji měl,“ dodal jsem: „Ale já tě z toho vyzkouším.“ Po třicáté stránce mi knihu vrátil.

Kolik bylo v historii u vědeckých objevů sporů o nejrůznější priority, ať šlo o vývod pankreasu, svíčkovou, elektromagnetickou indukci, řízek, radiové spojení, venózní chlopně, virus hepatitidy, majonézu, kukačkové hodiny, vynálezy a byvší novinky se stanou za čas banalitami a na priority se pochopitelně zapomene. Doporučuji do vědeckých sdělení nevkładat proto slovo moderní. Čteme-li práci z dvacátých let minulého století *Moderní léčba insulinem*, působí takový název úsměvně.

Změny nastaly v společenském hodnocení vulgarit, v současnosti slova kdysi šokující, neslychaná, nevšední, nemytá a nečesaná jsou užívána bez obalu i éterickými ženami, z jejichž úst se byvší sprostota vytrácí. Žena sebevědomá, vzdělaná a ušlechtilá může říci vše, u ženy hrubých, nejapných způsobů působí ošklivě, i jak řekne dobytřo.

Byl jsem proto nanejvýš překvapen, kolik u nás žije občanů navíc s aktivním přístupem do masových médií, kteří se pohoršovali, když prezident Zeman při překladu užil jedno české slovo s tisíciletými kořeny, které znamená klín. Slovo všeobecně užívané a známé by podle těchto mravokárců s patentem na slušnost nesměl užívat občan zvolený demokratickou většinou. Je opravdu štěstí sdílet náš ekosystém s takovými jemnocitnými osobnostmi, nechci ani pomyslet, kam bychom se v naši zemi dostali, kdyby tito strážci duchovních hodnot nezasáhli. Autor jen dobře u těch rádoby rozhořčených puritánů nechápal, proč ono pro ně tak závadné slovo do nekonečna veřejně opakovali, jako by ho nikdy předtím neslyšeli, usoudil, že asi se ho potřebovali naučit z paměti. V *Evangelii podle Matouše* (7,3–5) říká Ježíš těmto pokrytcům: „*Jak to, že vidíš třísku v oku svého bratra, ale trám ve vlastním oku nepozoruješ? Anebo jak to, že říkáš svému bratru: ‚Dovol, ať ti vyjmu třísku z oka‘ – a hle, trám ve tvém vlastním oku! Pokrytče, nejprve vyjmi ze svého oka trám, a pak teprve prohlédneš, abys mohl vyjmout třísku z oka svého bratra.*“ Doporučuji laskavým čenářům

knížku Václava Spána, (*S*)*prostonárodní čítanku*, kde je obrovské množství zajímavého materiálu, cituje *Erotiku českého obrození* z roku 1928, Jeníka z Bratřic, Josefa Dobrovského, Františka Ladislava Čelakovského, Jána Kollára, Boženu Němcovou, Karla Jaromíra Erbena, porodníka Fridricha Benjamina Osiandera, anatoma Paola Mascagniho, knihu *Erotikon* z roku 1928.

Vymyká se této utlé publikaci zachytit neobyčejně velké bohatství slov, které se k dané tematice vážou. Totéž se týká písní, kde jen skutečný badatel může rozhodnout, co je textem původním, a co bylo upravováno mravokárnými básníky, a naopak, kde na text bezúhonný počestný vznikly sprosté parodie – možnost vytvořit překrásný rým si o to u některých slov přímo říká. Zatímco parodie politické mívají jepičí trvání, parodie písní týkající se tělesných funkcí jsou tradicí nezištně předávány po staletí.

V dalším vydání jsem uvedl výňatky některých básní. U citovaných lidových písní lze konstatovat, že nezaprou svůj původ. Konstatují vše věčně, bez obalu, s ničím se dlouho nepárají, pojmenovávají a často zesměšňují lidské maléry způsobem přímým, nelitostným, neomaleným. V písních milostných nalezneme reflexe na selhání partnerských vztahů, vyrovnání s osudem, chybí v nich tolerance, diplomacie, přitom působí hojivě.

Každý z nás občas něco řekne z plných plic. *Etiama maledicere humanum est* – i nadávání je lidské, je to vyzkoušený vynikající ventil na nepříjemné životní situace. Před dvaceti lety byli Češi v nadávkách ještě nevinátka. To se změnilo. Mezinárodní klima, znalosti hovorové angličtiny umožnily i lidem v České kotlině a na Moravě dohnat západní více pokročilé národy, takže tam, kde angličtina má v nadávkách *fuck*, ustoupují slova sterkorální a hrdě se nyní mezi naši nadějnou mládeží užívají přesná česká synonyma. Bude to úleva pro překladatele, doposud vyměňovali kletby spojené slovně se sexem za slova přiřazovaná úkonům povahy gastroenterologické.

Naši jinoši jako svoji přednost zdůrazňují svoji individualitu, autor o tom podle přejímání slov pochybuje. V jazyku pozorujeme typický primát fenomén – opičení, imitation drive, německy Nachahmungstrieb, mládež je stádnější víc, než jak si o sobě myslí. Lze vůbec překonat českého světáka, který v počítačové korespondenci vyjádří svůj údiv zkratkou WTF – what the fuck? Ano, nezapře se, že jsme potomci husitů, mládež už fakuje ostošest. Lidský pokrok podoben je peristaltice střevní, nelze ho zastavit. Je na nás, aby jako peristaltika nekončil. K tomu má sloužit i tato publikace.

Děkuji Mgr. Olze Štajnrtové za četné podněty, připomínky a doplňky k tomuto vydání.

senex decrepitus Doležal

Rhodon – ruměnc vyvolávající procházka rozkošnou zahradou sroo- návací fyziologické filologie

Salve Lector amice. Tážesli se, co gest učným by ti? Odpověď még: Znátí wécý rozdily, a moey gedno každé wyznamenati swým gměnem. Nielíž mimo to? Nic gisté naprosto. Wsseho umění položil základy, kdo se wygmenování přirození a řemesel naučil.

Totius eruditionis posuit fundamenta, qui Nomenclaturam naturae et Artis perdidicit.

Jan Amos Komenský

Žijeme v neskutečně objemném světě objektů a jejich vztahů, přehlčení podněty, které na nás ustavičně dopadají. *Aristotelés* ve spisu *Peri zóon genéseos* – De generatione animalium píše, že mají některá ústrojí význam principů, a pohne-li se principem, pohne se i vším ostatním. V systémech biosociálních tuto roli hrají prvky a vazby, které jsou spojené s rezistencí a tím se zachováváním systému a ty, které umožňují jeho reprodukci tj. rozmnožování systému.

Ve starověku *Cicero* (106–43 př. n. l.) praví, že *historia magistra vitae* – dějiny jsou učitelkou života, takže pohled historický je nezbytný pro pochopení logiky současného. Výstižnou hegeliánskou formulaci podal *Jan Evangelista Purkyně* (1787–1869): „Jestliže chceme některý předmět svého nazírání přírody pochopit v jeho celku, musíme jej zkoumat v jeho vznikání, trvání a zániku, dále v jeho individualitě a vztazích, abychom jevem pronikli až k jeho podstatě.“ Pokusíme se o to. Budeme si všimnout některých otázek fyziologické filologie, které se shora zmíněných principů dotýkají. V latině lingua značí jazyk i současně řeč, od lingo – lízati, olizovati řecky légo, léxo – říkati, mluviti, v angličtině je z toho odvozen výraz language, každý známe lexikon. Pro anatomický jazyk užívají Angličané tongue, příbuznost je s německým Zunge, latinské tondeo, řeckým tondo – okusují, germánsky tungon, indoevropsky dnghu. Řecky jazyk – glossa, glotta, příbuzné slovo

je slovanský golos, hlas, hlad, hltat, německé glatt – hladký, anglické glad – radost mající. Lidská řeč byla Demokritem nazvána rheuma logon – tokem rozumu.

Řeč má být poslušna rozumu a nevydávána otroctví afektů. Nemusí, ba ani nemůže tomu tak být vždy. Zřetelně to vyjádřil jeden ze sedmery řeckých mudrců Pittakos z Mytilény, zákonodárce ostrova Lesbos, žijící okolo roku 600 př. n. l. Egyptský král mu poslal maso poraženého zvířete s úkolem, aby z něho oddělil to, co pokládá za nejlepší, a také to, co má za nejhorší. Pittakos vyřízl toliko samotný jazyk, který poslal králi zpět. Naznačil, že prostřednictvím jazyka, který je plektronem – drncátkem řeči, lze působit nejvyšší dobro, stejně tak jako nejstrašnější pohromy.

V Listu Jakubově (Jak 3, 5–8) se píše: „*Tak i jazyk je malý úd, ale může se chlubit velkými věcmi. Považte, jak malý oheň může zapálit veliký les. I jazyk je oheň. Je to svět zla mezi našimi údy, poskvřuje celé tělo a ničí celý náš život, sám podpalován pekelným plamenem. Všechny druhy zvířat i ptáků, plazů i mořských živočichů mohou být a jsou kroceny člověkem, ale jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj, plné smrtelného jedu.*“

Na rozkaz Antoniův byl shora zmiňovaný Cicero roku 43 př. n. l. zavražděn, byla mu uříznuta hlava a pravice. Antoniova žena Fulvia probodala jeho jazyk navíc jehlicí. Mstila se tak za útoky slavného řečníka proti panu choťi, v jeho proslulých čtrnácti řečech *M. Antonium orationes Philippicae*.

Ján Jesenský, též *Johannes Jessenius* (1566–1621), anatom a rektor naší univerzity, byl za stavovský odboj po bitvě na Bílé hoře odsouzen k smrti. Dne 21. června 1621, když doktor Jesenský vyšel na lešení, kat mu spoutal hned ruce na zádech, když pak poklekl, vytáhl mu jazyk kleštěmi a vyřízl jej a nato ho stál. Kat stínal čtyřiadacet osob čtyřmi meči, aniž se dopustil chyby. Useknuté hlavy, ruce i jazyk byly vystaveny na mostecké věži. Při vpádu Sasů 1631 byly hlavy sňaty a pochovány. Poprav se účastnil *Mikuláš Diviš z Doubravína* (asi 1577 – asi 1647), který byl tehdy rovněž souzený, nejprve ho za jazyk přibíli k šibenici a pak ho vymrskali z Prahy.

Před svatořečením *Jana Nepomuckého* (*Johánek z Pomuka*, mezi 1340 a 1350–1393) v roce 1729 byl o deset let dříve nalezen zázračně zachovaný jazyk, který byl komisionálně zkoumán lékaři a chirurgy. Jan František Löw z Erlsfeldu (1648–1725) soudil, že hmota, která vypadla z lebky, podle své podoby, podstaty, cévnatosti, složení a červené barvy je jazyk. Diagnózu zdůvodnil tím, že jazyk, který nejdříve z orgánů propadá zkáze, se nemohl

zachovati v této podobě neporušenosti a barvě způsobem přirozeným, ale nadpřirozeným. V roce 1725 byl vyjmut jazyk ze schránky suchý, šedé barvy, aby za tři čtvrtě hodiny zčervenal a naběhl. Zčervenání nedovedl vysvětlit přirozenou cestou ani anatom, zemský fyzik Linhart Ferdinand Meisner. Jazyk byl pak věřícími uctíván za to, že dle legendy nevyzradil zpovědní tajemství choti našeho dobrého krále Václava IV. (1361–1419). Copak asi prováděla? Král po ukrutném mučení, které vedlo k smrti, nechal mrtvolu Johánka z Pomuku shodit do Vltavy. V roce 1972 byl byvší zázračný jazyk identifikován jako zbytek rozložené mozkové hmoty.

Historie slov, jejich mutací, změn významu, míšení, je fantasticky zajímavá jako vlastní lidské dějiny. Jistý americký profesor španělštiny, který neznal latinu, naopak soudil, že pokud by měl mít člověk na mysli všechny kořeny slov sahající až po sanskrt, nemohl by se vůbec kloudně vyjadřovat. Asi měl trochu pravdu. Změny, které nastávají při přebírání cizích slov, doslova vyrážejí dech. Naši předci na přelomu 10. a 11. století dokázali z *Kyrie eleison* – Pane, smiluj se – udělat v písni trojnásobné *Krleš, Krleš, Krleš!*

Z mnišské komunity *Apostolorum porta* – Brána apoštolů – učinili němečtí obyvatelé *Postelberg*, českým byla taková změna málo a předělali jméno na *Postoloprty*. To odpovídá výkladu *Balbínově*. *Hájkův* výklad byl jiný, obyvatelé v uvedeném místě prtali postole, opravovali škorně a střevíce, podobně jako *Hrdlořezy*, *Mydlovary*, *Kozojedy* měly rovněž svá jména podle převládající činnosti obyvatel obce, byla to osada prťáků. Konečně příslušníci tamního 82. raketometného oddílu *Československé lidové armády* v armádní filologické tvořivosti spor o název vyřešili, jméno změnili na *Posteloprudy*, což je naprosto srozumitelné.

Největší svízel tkví v tom, že slova odrážejí třpyt i bídu tohoto světa, stejně tak jako velikost a nízkost těch, kdo je pronášejí. *Dr. Samuel Johnson* (1709–1784), britský jazykovědec, napsal anglický slovník. Na recepci mu jistá lady pravila pochlebovačně, že je ráda, že do svého slovníku nezařadil ty hnusné a oplzlé výrazy přistavních nádeníků a spodiny londýnských ulic. S úsměvem jí odvětil: „Děkuji, vidím, že jste je tam hledala.“

Z hlediska fyziologické filologie nelze před ničím zavírat oči, víme, že *naturalia non sunt turpia* – věci přirozené nejsou oplzlé, hanebné, nemravné.

Anatomie a fyziologie neznají stud. Pronásledovaný lékař a filozof *Julien Offray de La Mettrie* (1709–1751) v knize *L'Homme Machine* z roku 1748 píše: „*Hmota nemá v sobě nic nízkého, kromě v hrubých očích, jež*

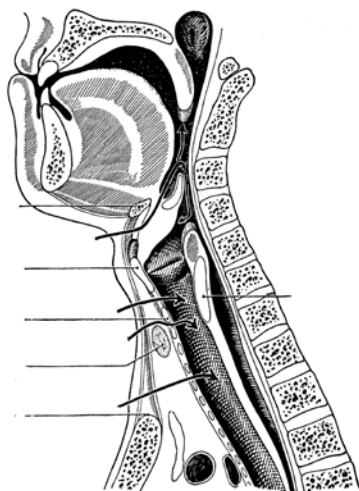
*ji nepoznávají v jejích nejskvělejších dílech. Příroda není omezený dělník. Sudme podle toho, co vidíme, podle toho, co se odhaluje našim zvědavým zrakům a našemu bádání a dále si nic nepředstavujme!*⁶

Klaudios Galénos (129 – asi 200/216 n. l.) pochválil lékařský stav za stručnost a výstižnost, s jakou se vyjadřuje, je to *brachylogia* – stručnoprava, na rozdíl od bezobsažné *logodiarrhoe* – slovního průjmu. Iatrolalia – lékařský dialekt je živý, každodenní jazyk složený převážně ze dvou jazyků mrtvých a jednoho živého – mateřského, je velmi bohatý, libozvučný, výstižný a zaslouží si, aby pronikal i do obecného hovorového jazyka.

Lector amice, laskavý čtenáři, liebreicher Leser, ozbroj se trpělivostí a vydej se s námi na procházku plnou půvabů, kde budeme účastni otvírání opuštěných a dnes mnohdy zapomenutých studánek! Ochutnáme-li z těchto pramenů, pocítíme rezonanci něčeho prastarého, bytostného, je to v druhé signální soustavě proces analogický šumění větrů, hromobití bouřky, praskotu v ohništi, hučení vodopádu, výstražnému křiku vrány, troubení jelenů, vytí psovitych šelem označujících svá teritoria.

Nežádoucí slova

Položme si otázku, proč jsou některá slova nežádoucí. Všechna lidská společenství mívají tabu, jsou to různé zakázané lidské aktivity. Slovo *tabu* vzniklo v polynéských kulturách, jinak *tapu* či *kapu*, v Evropě je údajně uvedeno již od roku 1777.

Obr. 1 Jazyk a tvorba slov (Braune W. *Topographisch-anatomischer Atlas, nach Durchschnitten an gefrorenen Cadavern. Leipzig: Verlag, 1875*)

společenských kontaktů, záležitostí státního neb veřejného zájmu. Je to například: Vyslovení jména pravého boha, braní jména božího nadarmo, proklínání, utajování některých náboženských úkonů, jako je exorcismus a zednářské zasvěcování.

Na konci 17. století probíhalo na Chodsku povstání v souvislosti s porušováním starých privilegií. Chodům bylo roku 1668 nařízeno věčné mlčení o jejich právech *perpetuum silentium*, tj. zákaz předkládat spor znovu k projednávání po tomto konečném rozhodnutí soudu. Vzhledem

Tabu jsou například stravovací omezení jako halal, košer, náboženské vegetariánství, postní jídla, zákaz užívání alkoholových nápojů, zákaz kanibalismu, omezení sexuálních aktivit, jako jsou příbuzenské sňatky, míšení ras, homosexualita, sodomie, incest, pedofilie, nekrofilie. Zákazy se týkají regulace některých tělesných funkcí, úpravy těla, vlasů, vousů, ochlupení, krkání, řhání, chrchlání, prdění, olizování prstů, smrkání do dlaní, úkonů po vykonání tělesné potřeby, chování za menstruace, je to i posuzování nahoty, nakládání s mrtvolami lidí, s mršičkami, s lidskými výkaly a močí.

Tabuizovaná slova se většinou koncentrují na sex a defekaci, ale některá omezení se týkají náboženství, ochrany určité ideologie,

k povinnosti robotovat vznikly nepokoje, jeden z vůdců rebelie Jan Sladký Kozina (1652–1695) byl 28. listopadu 1695 v Plzni za přítomnosti 66 vybraných zástupců chodských vsí popraven, tělo viselo na šibenici až do ledna 1697. Zrušení roboty se Chodové dočkali až roku 1848. Prostě bylo to zlaté období českého baroka.

Největší zákazy spojené s utajováním se týkají věcí vojenských. Například: Kolik bylo kulometů ve vršovických vozatajských kasárnách? Kterí důstojníci z raketové základny mají mimomanželské vztahy, kam chodí na pedikúru, nakolik jsou zadlužení, jak jsou tetované jejich přítelkyně? Vše se může špiónům a zpravodajcům jednou hodit. O zákazech týkajících se tajemství výrobních a o skutečnostech ekonomického charakteru netřeba mluvit.

Zakázané je i pronášení některých slov před dětmi a nezletilými, což trvale není možné, ta slova se k nim překvapivě dostanou a pak už si je předávají mezi sebou. Dnes se dožadují i předškolní děti vysvětlení významu slov hlásaných v televizi: menstruační vložky s křídélky, sexuální devianti, znásilnění, homosexuální chování; za císaře pána to byla zase obřízka a oplození panny Marie. Otázky těhotenství a porodu jsou dětem volně přístupné. Pokud se tato témata proberou, na další vysvětlování už toho u sexu mnoho nezbyvá.

Stran zákazů vnitřní cenzura nabádá druhým slovy neublížit, proto nemluvíme o provazu v domě oběšence, nejitríme rány. Humánní počínání je nadřazeno bezbřehé upřímnosti, otevřenosti, odmítá třeba i pravdivé dětské nejapnosti, které mohou zbytečné třeba zdravotně postižené nějak zraňovat. Tajemství, zákazy, klamání a lež jsou sourozenci z jednoho hnízda.

Namnoze vzniká schválený jazyk literární, který demonstuje, jak jsou lidé ušlechtilí, jemní, vzdělaní, a proti tomu mnohem volnější obecná mluva, jazyk hovorový, jak ti zobák narost', což nalezneme již ve starověké řečtině: *ἡ κοινὴ διάλεκτος* (hé koiné dialéktos), u mrtvého jazyka ve Voltairem vysmívané kuchyňské latině – latin de cuisine, *latinitas culinaria*, v církevní latině, ne však v japonštině. V ruských slovnících chyběla slova potřebná pro čtení Michaila Alexendroviče Šolochova (1905–1984) v originále. Jazyk je tak obohacován učenci, vědeckými termíny, poezií, ale i slovy používanými lidmi nevzdělanými v každodennosti. Na praxi politiků i církevních hodnostářů sledujeme, jak umějí se slovy z obou skupin dovedně manipulovat. Připomíná mi to výrok z první republiky: Je to pokrokový kněz, jezdí na kole. Literární jazyk používají spisovatelé, ale

v současnosti ho musí prošpikovat slovy hovorovými, aby se to dalo vůbec číst.

Některá slova mají jepičí život, jsou užívána jen v rodině či v malých kolektivech, jazyk *sui generis* mají teologové, svérázný, velmi přesný, šroubovaný jazyk mají právníci, srozumitelnější je jazyk filozofů, kteří jsou zvyklí na kontakty s veřejností a vyjadřují svá stanoviska povětšinou srozumitelně, matematici se zakrátko mezi sebou domluví, ať jsou jakékoliv národnosti. Autorovi je nejbližší profesionální jazyk lékařský, který užívá slova latinská, pro nemoci i řecké termíny staré i více než 2000 let.

Slova zakazovaná, vulgární jsou často spojována s tabuizovanými úkony z oblasti sexuální a rektální. V anatomii se rozlišují vždy oblasti superiorní – kraniální – hlavové a inferiorní – kaudální – ocasní, což se projikuje i do jazyka. V lidských aktivitách nalezneme oscilace od zákazu vybraných slov, přes jejich toleranci, k jejich nadužívání až propagaci – v této poslední disciplíně působí bezkonkurenčně čeští baviči.

Podobný fenomén pozorujeme v celé evropské společnosti i v objektivní realitě např. u homosexuality, od urážek a trestů za sodomii přešlo se nejprve k beztrestnosti (u nás v roce 1961), k rovnoprávnosti, při pochodech Prahou k propagaci gay aktivity jako něčeho žádoucího, až po registrovaná partnerství, sňatky a případně adopce dětí.

Existují anatomické orgány, které mají svůj tvar i funkci, což je třeba pro komunikaci nějak pojmenovat, žijeme všichni v stejném ekosystému, takže potřebná slova si vytvoří naprostí primitivové i věhlasní akademici, podle toho, s kým a o čem se potřebují dorozumět. Pokusíme se o malý výlet do tohoto spojení objektivní reality s příslušnými slovními odrazy.

Nadávky, znevažování našich blízkých

Při nadávkách jsou záměrně porušovány shora jmenované zákazy užívání nevhodných a vulgárních slov. Existuje asi opravdu málo lidí, kteří by alespoň výjimečně nenadávali. Styk našeho organismu se zevním prostředím se neobejde bez konfliktů, střetů, nepříjemných překvapení, fackovácích a pěstních impaktů spojených s bolestí, sporů s protivníky v lásce, ve sportu, s nadřízenými v práci, netřeba pokračovat, výčet by stejně nebyl nikdy úplný. Jan Neruda (1834–1891) píše: „*A marno je všechno kázání a marna všechna práce, nám hvězdami provždy je souzeno ach! milovat se a prát se.*“

Jak se nadává v čínštině			
Výraz	Výslovnost	Doslovný překlad	Význam v češtině
蠢猪	Čhun-čü	Tupé prase!	Idiote!
傻瓜	Ša-kua	Hloupej meloune!	Debile!
王八蛋	Wang-pa tan	Želví varle!	Hajzle!
滚蛋	Kun-tan	Kutálej si varlaty!	Jdi do prdele!
滚开	Kun-kchaj	Začni se kutálet!	Vypadni!
他妈的	Tcha ma te	To je jeho mámy!	Sakra! Do píči!
死老头子	S' lao tchou-c'	Stará mrtvá hlavo!	Tupče!
破鞋	Pcho-sie	Obnošená boto!	Děvko!

Obr. 2 Čínské nadávky

Nadávat a bědovat se dá v nejrůznějších životních situacích a náš národ si v této oblasti nikdy nic neodříkal. Souvisí to s českou náchylností ke skepsi, kritičnosti, opatrnosti, hartusení, obezřetnosti, znevažování, kde pesimistické exklamace patří k ochrannému národnímu mimikry. Český národ nemá hrdiny, pokud je někdo čas od času vyhlašuje, nalezne se vždy dostatek skeptiků, kteří heroické vlastnosti možných osobností náležitě zpochybní.

Vraťme se k biologickým kořenům. Na nejrozmanitější podněty reagují naše těla souborem vegetativních reakcí – orientační reakcí: Co se děje? Co to je? Při leknutí vzniká poplachová reakce, vedoucí po přechodném bezdeší k rychlému dýchání a k zvýšené frekvenci srdečních systol, je to roznětka řetězu vegetativních reakcí, mění se distribuce krve, chuť k jídlu i sexu. Za malou chvíli již víme, že nás ze žertu vylekal kamarád, ale srdeční tachykardie pokračuje bez ohledu na zjištěnou realitu, organismus zachovává aktivitu, jako by nás přepadl zločinec či nějaká lítá šelma. V darwinistickém boji o přežití, kde tyto reakce vznikly, nebyl prostor pro žerty, pro nějaké jakoby, pro jakési, to platí po krátkou dobu života jen pro hrající si mláďata. Odpovědí postiženého bývá úlevný smích, jindy přesvědčení, že žertýř je pěkný blbec, na kterého si musí dávat pozor, protože jeden tady není od toho, aby si z něj kdejaký pitomec dělal srandu a šprťouchlata. Děti na taková leknutí reagují někdy smíchem, jindy pláčem.

V takových kritických situacích se vyskytují i úlevné nadávky, které nemají vesměs žádné racionální spojení s použitými slovy. V Čechách se ozývá do prčic, au, ach, och, oj, kruci, nikdo nebere jméno boží nadarmo, řekne-li sakra, himl hergot, ježišmarja, hernajs, při slově kurva nikdo nemyslí na prostituci, při nadávání do prdele se nepomyšlí na skutečný konečník, jsou to vlastně citoslovce překvapení a odporu. V jazykových prostředcích, jimiž si lidé ulevují, můžeme najít zvláštnosti kulturního prostředí, z něhož mluvíci pochází. *Řekni mi, jak nadáváš, a já ti řeknu, jaký a odkud jsi.*

Nadávky užívané mezi čtyřma očima mají jiný obsah než nadávky na veřejnosti. Svět v nadávkách zdaleka není jednotný, národy severní vystačí s úslovími zaběhnutými, některé národy vnímají nadávky doslovně, někde ukončují dramatickou situaci, jinde jsou naopak předehrou dalších veskrze již materiálních, brachiálních akcí.

V některých zemích ženy nenadávají vůbec, v některých etnických skupinách přebírají naopak vedoucí roli. Ptal jsem se své babičky, která oplývala ušlechtilostí, zda v životě někdy někomu nadávala. Svěřila se mi, že během služby ve Vídni ji v tlačenci nějaký muž sáhl na zadnici. Taková záležitost by zasloužila facku, babička užila něco daleko strašnějšího, veřejně nestoudníka zostudila, před okolními lidmi mu řekla nahlas: „Sie Herr, sie können sich schämen – Vy, pane, můžete se stydět.“ Ano i nemsělým dojde někdy trpělivost a pak se ostatní nestačí divit.

Od těchto nadávek, zakletí je třeba odlišit nadávky konfliktní, cíleně agresivní, se snahou protivníka zesměšnit, ponížít, odhalit jeho hanebnosti